

Учасники секційного засідання, котрих упродовж заходу було більше 90, офлайн і в чаті взяли активну участь в обговоренні виголошених доповідей. Така комунікація сприяла виокремленню актуальних проблем української бібліотечно-інформаційної галузі України, представленню оптимальних шляхів вирішення дискусійних питань та накресленню нових напрямів майбутніх наукових студій. Із усіма тезами доповідей секції «Цифрові ресурси та сервіси наукової бібліотеки» можна ознайомитися за покликанням: <http://conference.nbu.gov.ua/site/reports/id/34/section/171>

Підбиваючи підсумки секційного засідання, яке пройшло в атмосфері продуктивного діалогу та плідного обміну думками, О. М. Василенко запросила усіх учасників до поглиблення взаємовигідної співпраці задля започаткування спільних проєктів щодо оптимізації роботи українських бібліотек в умовах сучасних викликів та запросила доповідачів стати авторами статей до тематичного випуску «Бібліотечна наука і практика в умовах воєнного стану» фахового збірника «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Оксана Клименко,
завідувачка відділу наукових видань,
Інститут бібліотекознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук, доцентка

Інформаційні ресурси та сервіси бібліотек: потенціал міжнародної інтеграції

10 жовтня 2024 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» Інститут інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) провів тематичну секцію «Інформаційні ресурси та сервіси бібліотек: потенціал міжнародної інтеграції», що збрала понад 60 учасників у стінах бібліотеки та онлайн. Серед них –співробітники низки бібліотек, архівів, музеїв та університетів України.

Під час секційного засідання було виголошено 9 доповідей, тематика яких стосувалася проблем упровадження штучного інтелекту в роботу бібліотек, формування інфраструктури Відкритої науки, оцифрування тематичних колекцій тощо.

Захід відкрив заступник генерального директора НБУВ з наукової роботи, кандидат історичних наук **Ю. Ковтанюк** доповіддю, присвяченою осмисленню ролі штучного інтелекту в сучасній науковій парадигмі. Доповідач наголосив, що станом на зараз розвиток застосунків штучного інтелекту в діяльності бібліотек, архівів, музеїв регламентовано недостатньо, тому ці установи потребують власної стратегії використання ШІ, яка б ґрунтувалася на специфіці

документальної спадщини. Серед продуктивних напрямів використання ШІ в діяльності архівів, бібліотек, музеїв учений виокремив такі: удосконалення пошукових можливостей; каталогізація та створення метаданих; розпізнавання текстів на цифрових зображеннях, зокрема, рукописних; переклади текстів; розшифрування змісту документів; транскрибування; аналіз бібліотечних колекцій; антиплагіат, зокрема виявлення текстів, створених ШІ; перевірка якості цифрових копій; реставрація цифрових документів, зокрема аудіовізуальних тощо. Окремо дослідник торкнувся потенціалу генеративного ШІ, зокрема: чат-ботів для роботи з користувачами; написання текстів, у т.ч. наукових; створення музики, дописів відомих незавершених творів; створення зображень за їх текстовим чи голосовим описанням; створення рухомих зображень зі статичних; створення 3D-об'єктів, голографічних інсталяцій і доповненої реальності; використання 3D-мапінгу для оформлення виставок і приміщень.

Заступник директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, член-кореспондент НАН України **А. Крючин** у своїй доповіді продовжив тему штучного інтелекту в науковій роботі. Науковець розглянув застосування інноваційної платформи *scite.ai*, яка служить для аналізу наукових публікацій з використанням технології «розумних цитувань» (цитувань, що не лише вказують на джерела, але й класифікують їх як підтримуючі, суперечливі або згадані в контексті тверджень, що обговорюються). Платформа використовує глибоке навчання для аналізу контексту та достовірності цитувань, що дає змогу науковцям краще оцінювати науковий вплив та надійність досліджень. *Scite.ai* значно спрощує процес верифікації даних і надає нові інструменти для аналізу літератури, що підвищує якість академічних досліджень і публікацій. Доповідач наголосив на потенціалі пошуку не охоплених звичайними алгоритмами джерел з актуальних питань військової справи – безпілотних літальних апаратів та технологій розмінування території.

Старший науковий співробітник відділу інформаційно- комунікаційних технологій Інституту інформаційних технологій НБУВ, кандидат наук із соціальних технологій **С. Гарагуля** у звітній доповіді, що підсумовувала проведення дворічного корпоративного проєкту НБУВ, підкреслив важливість розбудови в Національній академії наук розгалуженої інфраструктури Відкритої науки. Реалізований у НБУВ Репозитарій відкритих текстів НАН України, що є взаємопов'язаним сегментом цієї інфраструктури, наразі повністю інтегровано у вітчизняний та міжнародного науковий обіг публікацій через харвестери даних. Було наголошено, що завдяки своєму охопленню та частоті актуалізації Репозитарій відкритих текстів НАН України є чи не найбільш релевантним для проведення наукометричних досліджень, формування комплексних наукових портфоліо вченого та установи, встановлення міждисциплінарних зв'язків і колаборацій, формування звітності про публікаційну діяльність вчених Академії. На завершення доповідач окреслив перспективи технологічної модернізації проєкту, пов'язаної з неминучим процесом переходу всієї академічної періодики на єдину видавничу платформу Open Journal Systems.

Наукова співробітниця відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів Інституту інформаційних технологій НБУВ **О. Ісаєва** у своїй доповіді зосередилась на проблематиці авторитетного контролю та перспективах

інтеграції авторитетних файлів НБУВ у міжнародні системи ідентифікації. Ставлячи за мету наближення авторитетного контролю у НБУВ до сучасної інформаційної методики у вебсередовищі, традиційні авторитетні поля на імена/назви осіб/організацій було доповнено міжнародними ідентифікаторами пошукових систем ISNI, VIAF, WorldCat, Wikidata. Дослідниця наголосила, що авторитетний контроль має слугувати зближенню та досягненню одноманітності в представленні точок доступу в записах. І саме універсальний підхід, уніфікація, відповідність міжнародним стандартам, на переконання О.Ісаєвої, повинні стати основними орієнтирами проведення авторитетної роботи.

Жваве обговорення присутніх на секції викликала доповідь молодшої наукової співробітниці відділу бібліометрії та наукометрії Інституту інформаційних технологій НБУВ **А. Кубко**, присвячена актуальній проблематиці міграції вчених. На матеріалі наукометричних реєстрів та платформ вченою було здійснено дослідження внутрішньої міграції українських науковців після початку повномасштабної війни Росії проти України. Вона підкреслила, що сучасний західний підхід до проблеми наукової міграції передбачає переосмислення через посилення глобалізаційних процесів і об'єднання академічного простору, що дає змогу розглядати індивідуальний академічний доробок вченого як здобуток глобальної науки, а також через те, що, з точки зору менеджменту, зміна місця роботи є одним із чинників, які зумовлюють успішність кар'єри співробітника. Згідно з результатами дослідження А. Кубко, афіліаційні зміни серед українських вчених через вимушену академічну мобільність пов'язані з більшою науковою успішністю науковця.

Доповідь наукової співробітниці відділу інформаційно-комунікаційних технологій Інституту інформаційних технологій НБУВ, докторки філософії з філології **О. Вощенко** стосувалася стратегій збереження колекції «Реабілітована література» з колишнього спецфонду НБУВ. Відповідно до розроблених критеріїв першочергового оцифрування, в Бібліотеці на сьогодні створено електронні копії усіх (за деякими винятками) пріоритетних видань цього тематичного блоку. Пріоритетними визначено ті, що на момент опрацювання не були викладені у вільний доступ іншими установами чи мережевими ресурсами. Дослідниця наголосила: з метою збереження найбільш цінних книжкових пам'яток в умовах потенційної загрози, яку несе з собою повномасштабне вторгнення Росії в Україну, доцільно переорієнтувати стратегію опрацювання колекції «Реабілітована література» з тематично-галузевої на фронтальний пошук та подальше оцифрування рідкісної україніки (незалежно від галузі знання).

Тему оцифрування колекцій продовжила молодша наукова співробітниця відділу інформаційно-комунікаційних технологій Інституту інформаційних технологій НБУВ **І. Данильченко**, яка порушила актуальні питання формування повнотекстової персональної колекції «Шевченкіана» на базі універсальної електронної бібліотеки «Україніка». У доповіді йшлося про визначення основних груп критеріїв, якими мають керуватися фахівці бібліотеки під час оцінювання книжкових видань для відбору на першочергове оцифрування. Запропонований фахівцями НБУВ перелік критеріїв відбору книжкових видань Шевченкіани для першочергового оцифрування прискорить процес створення цифрових копій цінних, рідкісних та окремих особливих примірників видань із

бібліотечних фондів НБУВ, а отже, забезпечить відкритий доступ до об'єктів історико-культурної спадщини, зменшить ризики втрати унікальних екземплярів книжкових пам'яток.

Органічно доповнив тематику оцифрування фондів виступ начальника відділу забезпечення збереженості документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України **І. Резніка**. Презентований ним проєкт «Електронна бібліотека Архіву-музею» призначений для розміщення і демонстрації сканкопій книг, газет і журналів Архіву-музею та супровідного пошукового апарату до них. Цільовими групами проєкту є викладачі, науковці і студенти, які зможуть шукати на даному ресурсі інформацію для написання наукових робіт, підготовки лекцій, виконання домашніх завдань, та читацький загал – всі люди, які цікавляться літературою і мистецтвом. Представлена дослідником «Електронна бібліотека» наразі формує перші блоки оцифрованих документів та перебуває в активному процесі краудфандингу.

У доповіді магістранта Київського національного університету імені Т. Шевченка **В. Підвойного** було розглянуто питання використання сучасних діджитал-інструментів для формування бібліографічних списків. На відміну від широко відомих бібліотечній спільноті референс-менеджерів, запропоновані дослідником універсальні інструменти, а саме Google Sheets, придатні для легкого опанування непрофесійною аудиторією. Доповідач докладно розкрив механізм створення електронного особистого каталогу, який у комбінації з використанням персональних тегів дає змогу науковцю ефективно використовувати свій час та зручно формувати список літератури з будь-якої галузі знань.

Обговорення доповідей учасниками секції актуалізувало низку дискусійних питань галузі, посприяло розв'язанню процесуальних колізій формування бібліотеками цифрових сервісів і стало запорукою включення проблематики заходу в широкий бібліотекознавчий дискурс.

Із усіма тезами доповідей секції «Цифрові ресурси та сервіси наукової бібліотеки» можна ознайомитися за покликанням: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/reports/id/34/section/171>

Тетяна Симоненко,
в. о. директора Інституту інформаційних технологій,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка наук із соціальних комунікацій

Сергій Гаругуля,
старший науковий співробітник відділу інформаційно-комунікаційних технологій,
Інститут інформаційних технологій,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій

Людмила Коновал,
завідувачка відділу технологій електронного науково-інформаційного обслуговування,
Інститут інформаційних технологій,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка наук із соціальних комунікацій